

Ljudi u pokretu- održivi promet na obalnim područjima i u zaleđu Jadrana

Veliki uspjeh europskog prometnog sustava, u povezivanju ljudi i smanjenju vremena putovanja, neizbježno je doveo do rasta isparavanja ugljičnog dioksida zbog prometnih aktivnosti. Promet je trenutačno odgovoran za 25% emisije stakleničkih plinova cijele Europske Unije i ova brojka, kako se potražnja povećava, samo će rasti. Do 2050. , europska inicijativa Green Deal planira reducirati emisije za 90%, nudeći prijevoz koji je održiv i više usmjeren na korisnika te osim toga „pristupačniji, zdraviji i ima čišće alternative“ (EC 2021). Kako kaže Frans Timmermans, izvršni potpredsjednik koji nadzire rad Europske komisije na Green Dealu:“ Da bismo dostigli cilj vezan uz klimatske promjene, emisije iz sektora prijevoza moraju imati jasan silazni trend. Današnja strategija promijenit će način na koji se i ljudi i roba kreću Europom i olakšati kombiniranje različitih načina prijevoza u jednom putovanju. Postavili smo ambiciozne ciljeve za cijeli prometni sustav kako bismo osigurali održiv, pametan i siguran povratak iz krize izazvane COVID-19.”(EC 2021)

U prekograničnom području Italije i Hrvatske, cestovni promet dominira nad ostalim, uz stalno rastuće prometne tokove, što uzrokuje velike gužve i probleme s zagađenjem, osobito u ljetnim mjesecima. Zbog toga, projekt „Održivi promet u jadranskim obalnim područjima i zaleđu“ (SUTRA), financiran u okviru Programa prekogranične suradnje Italija-Hrvatska Interreg V-A iz 2019., pridonosi rješavanju zajedničkog izazova smanjenja prometnih gužvi i emisija CO2 u urbanim obalnim područjima prekograničnog područja Italija-Hrvatska, u cilju poboljšanja kvalitete zraka i promicanja održive i meke mobilnosti. SUTRA iskorištava mogućnosti sustavnijeg, integriranijeg pristupa prijevozu putnika i pridonosi poboljšanju organizacije prijevoza, usluga, infrastrukture i upravljanja. U projektu sudjeluje 6 talijanskih (Općina Caorle-vodeći partner, Općina Ravenna, Općina Chioggia, Comunità Riviera Friulana, Općina Pescara, ISIG-Institut za međunarodnu sociologiju Gorizia) i 4 hrvatska partnera (Splitsko-dalmatinska županija, Grad Poreč-Parenzo, Općina Vodnjan-Dignano i Grad Split).

SUTRA promiče provedbu akcija i strategija usmjerenih na integraciju postojeće infrastrukture (ceste, biciklističke staze, željeznice, pristaništa) i usluga (lokalni javni prijevoz) s inovativnim održivim i pametnim prometnim sustavima (dijeljenje bicikala, čvorišta za punjenje e-bicikala i e-vozila, pomorske prometne veze) i stvaranje odgovarajućih multimodalnih veza za građane i turiste u pilot područjima.

Kao dio preliminarne aktivnosti „Analiza potreba krajnjih korisnika u vezi s lokalnom multimodalnom mobilnošću“, Institut za međunarodnu sociologiju iz Gorizije (ISIG) razvio je participativni model za uključivanje (tj. putem fokusnih grupa i namjenske ankete) lokalnih vlasti, dionika u prometu, stanovnika i turista u identifikaciji glavnih potreba, izazova i mogućih radnji u vezi s lokalnim i prekograničnim održivim prometnim uslugama, kao i ključnih čimbenika koji oblikuju izbor transporta krajnjih korisnika. U 2019. godini ukupno 106 dionika (52 dionika u prometu i 54 dionika iz zajednice) bilo je uključeno u fokusne grupe SUTRA organizirane u svakom pilot području projekta. Razrađena je anketa kako bi se

identificirale potrebe i preference krajnjih korisnika (i stanovnika i turista) o lokalnoj mobilnosti i obrascima u korištenju lokalnog prijevoza. Od rujna do prosinca 2019. uz potporu svih partnera na projektu prikupljeno je više od 1000 odgovora (od stanovnika i od turista).

S obzirom na rezultate ankete, automobil se pokazao kao glavno prijevozno sredstvo kojim se putuje i kreće prekograničnim područjem. U skladu s tim, usluge javnog prijevoza i usluge za bicikliste nisu široko korištene u ovom području, a razina zadovoljstva takvim uslugama općenito je niska, posebice u Hrvatskoj. Čini se da su stvarni izbori krajnjih korisnika, u smislu prijevoza, uglavnom određeni učinkovitošću (zbog uštede vremena), sigurnošću i ekonomskim razlozima te (percipiranim) nedostatkom alternativa. Rezultati analize podržali su lokalne partnere u planiranju učinkovitih i održivih prometnih akcija i strategija, s načelom dizajna usmjerenog na korisnika.

Nakon faze planiranja, svaki je partner proveo jednu pilot akciju (s izuzetkom ISIG-a) za promicanje multimodalnog povezivanja nadogradnjom postojećih prometnih rješenja novim, ekološki prihvatljivim uslugama prijevoza putnika.

Općina Caorle u početku je planirala aktiviranje pomorske veze između Caorlea i grada Poreča-Parenzo. Proces aktivacije pomorske veze bio je blokiran zbog administrativnih i proceduralnih problema na institucionalnoj razini. Početno rješenje tada je „zamijenjeno“ implementacijom bike sharing usluge, korištenjem električnih bicikala te izgradnjom prateće infrastrukture (tj. parkirališta i punionica). Puštanje u rad bike sharing sustava te izgradnja parkirališta i punionica planirani su u listopadu 2022. godine.

Općina Ravenna je 2020. godine uspostavila novu uslugu bike sharing električnih bicikala za građane i turiste. Sustav dijeljenja bicikala naziva se "Port-to-Port" odnosno „Od luke do luke“ budući da mu je cilj povezati povijesne i nepovijesne luke područja na brz i održiv način. SUTRA je financirala izgradnju 4 intermodalne stanice za bike sharing i kupnju 30 električnih bicikala

Bike sharing usluga općine Ravenna sastojala se u cijelosti od 240 običnih za i 45 električnih bicikala, a nastala je zahvaljujući dostupnosti različitih sredstava..

Ova usluga dijeljenja bicikala prekinuta je u ljeto 2021. zbog problema koji su proizašli iz upravljanja uslugom, a trenutno je istekao ugovor s upraviteljem. U tijeku je postupak povjeravanja bicikala drugom upravitelju.

Nakon detaljne studije izvedivosti, **općina Chioggia** odlučila se za mješoviti model dijeljenja bicikala. Bicikli su opremljeni sustavom pametnog zaključavanja koji omogućuje njihovo preuzimanje i vraćanje bilo na fiksnim postajama ili na drugim namjenskim područjima (stanicama). Pružanje i upravljanje

uslugom dijeljenja bicikala započelo je u ljeto 2022. s 3 fiksne postaje, 9 pomičnih postaja, 48 bicikala, 14 e-bicikala kao i 8 dječjih bicikala.

SUTRA za **Comunità Riviera Friulana (Zajednica Friulanska rivijera)** predstavlja pilot projekt jačanja riječne veze (rijeka Stella) između obalnog područja i zaleđa, za promicanje turizma i povećanja broja korisnika biciklističkih staza. To će biti učinjeno kroz "biciklistički riječni park", zamišljen kao sustav biciklističkih staza koje povezuju prirodoslovna mjesta na rijeci Stella s rijekom Tagliamento i lagunom Marano, s povijesnim i arheološkim nalazištima te povijesnim središtima i selima u unutrašnjosti. Specifičnost projekta sastoji se u pružanju, uz riječne obale u općinama Lignano Sabbiadoro, Precenicco i Palazzolo dello Stella, tri intermodalna čvorišta s funkcionalnom i integriranom opremom za e-bicikle. Počevši od jeseni 2022., pilot projekt bit će u potpunosti operativan, s integracijom intermodalnih čvorišta u brodsku uslugu (koja radi na rijeci Stella) namijenjenu prijevozu biciklista.

Općina Pescara dodala je tri nova ekološki prihvatljiva čvorišta uz već postojećih deset mjesta ekološke mobilnosti financiranih u okviru fondova „POR FESR 2014/2020 ASSE VII“, s ciljem osiguravanja bolje veze između luke, zračne luke, bolnice i središta grada u svrhu promicanja puteva hrane i vina, kulturnih i ekoloških staza ovog područja.

Štoviše, općina Pescara, unutar SUTRA-e, odgovorna je za definiranje zajedničke prekogranične multimodalne strategije za urbana središta. Opći cilj strategije je identificirati, prikupiti i analizirati studije slučaja o prekograničnoj multimodalnoj mobilnosti, razvijene kako unutar konzorcija SUTRA tako i u okviru drugih inicijativa u prekograničnom području. Prekogranična multimodalna strategija namjerava pružiti smjernice i metodološki okvir o tome kako razviti (ili replicirati) akcije i rješenja održive mobilnosti, na lokalnoj/prekograničnoj razini.

U Hrvatskoj, **Splitsko-dalmatinska županija** u sklopu SUTRA-e financira implementaciju bike-sharing sustava i izgradnju e-punionice za vozila. Pripremne radnje financirale su jedinice lokalne samouprave, gradovi i općine. Splitsko-dalmatinska županija je u koordinaciji s dva grada (Solin i Sinj) i četiri općine (Klis, Otok, Hrvace i Dugopolje) planirala uspostavu pametnih stanica za bicikle (bike-sharing sustav) i e-punionice za vozila. Bike sharing sustav postavljen je u gradovima Solin i Sinj, te u općinama Klis, Otok i Hrvace. Dok je u Općini Dugopolje postavljena e-punionica za vozila (50 Kw sa tri različita priključka). Sva oprema je u potpunosti operativna od kraja 2021.

Grad Poreč-Parenzo nabavio je mini bus na električni pogon, prilagođen osobama s invaliditetom, kapaciteta 20 putnika. S obzirom na to da Poreč ranije nije imao nikakav javni prijevoz, ova aktivnost predstavlja eksperimentalno održivo rješenje povezivanja centra grada sa zaleđem. Usluga e-mobilnosti započela je s radom 16. prosinca 2021. Tijekom zimske sezone usluga je dostupna do 20 sati, no od

lipnja 2022. e-mini bus prometuje do 23 sata. Prikupljanjem podataka monitoringa korištenja javnog prijevoza, Grad Poreč-Parenzo će analizirati kako postaviti održive i kvalitetne temelje za daljnji razvoj koncepta uspostave usluge zelenog javnog prijevoza u Poreču, kako bi se zadovoljile potrebe građana u ostalim dijelovima grada koji nisu obuhvaćeni postojećim dvjema trasama.

Općina Vodnjan-Dignano razvijat će novu vrstu mobilnosti kako bi preusmjerila turističke tokove s obale u zaleđe. Pilot aktivnost u Vodnjanu-Dignano predviđa kupnju 4 električna kombi vozila koja su ekološki prihvatljiva i u konačnici će doprinijeti smanjenju emisije CO₂.

Grad Split proveo je postupak javne nabave za unapređenje sustava javnih bicikala koji uključuje nabavu, prijevoz, isporuku i montažu 16 bicikala i 8 e-bicikala na 4 lokacije (zajedno sa stalcima za parkiranje bicikala, komunikacijskim terminalima i korisničkim karticama). Provedba projekta SUTRA uklapa se u nastojanja Grada da podigne svijest o važnosti korištenja energetski učinkovitih prometnih rješenja.

Štoviše, kako bi se promovirali inovativni koncepti mobilnosti temeljeni na multimodalnosti i mekoj mobilnosti, razvijena je (u svibnju 2022.), pod koordinacijom **Grada Splita**, zajednička aplikacija za pametne telefone (Interreg Italija-Hrvatska SUTRA) za jednostavan pristup multimodalnim transportnim rješenjima. Besplatna aplikacija omogućuje korisnicima da mapiraju sve postojeće mogućnosti korištenja održivih prijevoznih sredstava u područjima obuhvaćenim projektom, da ih rezerviraju, pokazujući lokacije čvorišta za dijeljenje i punjenje bicikala, parkirališta, stajališta autobusa/broda/vlaka , s relevantnim turističkim informacijama.

SUTRA je uspjela promovirati održivije modele mobilnosti i ponašanja među stanovnicima i turistima u pilot područjima. Projekt je ubrzao usvajanje učinkovitih i održivih multimodalnih prometnih sustava u obalnim i kopnenim područjima, što je u konačnici pridonijelo održivom razvoju prekogranične regije.

REFERENCE

- European Commission, Sustainable transport, 2021: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/sustainable-transport_en.
- European Commission, Mobility Strategy, 2021: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/sustainable-transport_it.
- European Mobility Atlas 2021: https://eu.boell.org/sites/default/files/2021-07/EUMobilityatlas2021_2ndedition_FINAL_WEB.pdf?dimension1=euma2021.
- Izvešće WP 3.1: “Cross-border analysis of the expectations and needs of the stakeholder of sustainable multimodal mobility services”, razvijen od strane ISIG-a.
- Doprinos i informacije svakog partnera na projektu.